

Redactie: Willem Stouthamer

District 1 Groningen-oost

Anneke Nieuwenhuijs, Kastanjelaan 91, 9674 BC Winschoten, tel. 0597 414973

District 2 Groningen-west

Willem Stouthamer, Meidoornlaan 43, 9756 BN Glimmen, stouthamer.wj@inter.nl.net of 050 3143841

INHOUD

- Aan de slag in 2008
- Workshop Herkennen van Sterrenkrozen
- Jaar -, excursie - en plantenwerkgroepverslagen 2007
- Bijzondere waarnemingen 2007
- Lijst waarnemers 2007
- **Natuurontwikkeling Midden Groningen**
- Welke Floron lijsten en formulieren?
- Aankondiging Plantencursus

Zwaardrus

AAN DE SLAG IN 2008

EXCURSIEPROGRAMMA FLORON GRONINGEN

District 1 (Anneke Nieuwenhuijs)

Zaterdag 21 juni, Sellingeren.

Drie selectiehokken, die alle drie in 1995 al zijn onderzocht:

271X554 Jipsingbourtange, bos met vijver en heitje.

271X556 Weende-Jipsinghuizen-kanaal.

272X556 Lokstreek, een doodlopende weg met wat huisjes.

Verzamelen om 9.30 uur parkeerplaats naast het gemeentehuis in Sellingeren.

Zaterdag 16 augustus, Ter Apelkanaal.

Vorig jaar bleek een hok bij Ter Apelkanaal veel onverwachte vondsten op te leveren: o.a. Grote ratelaar, Stijve ogentroost, Blauwe knoop, Koningsvaren. Reden om dat kanaal eens verder te onderzoeken. We doen de hokken 266X544, 266X545 en 266X546.

Door alle drie loopt het kanaal en de parallelweg van de N366 en door 266X545 en 266X546 ook nog een oude tramdijk. De hokken zijn nog nooit onderzocht! Natuurlijk bekijken we ook de Zwaardrus (als hij er nog staat).

Verzamelen om 9.30 uur parkeerplaats bij het Boshuis in Ter Apel (bij het Klooster).

District 2 (Willem Stouthamer)

Zaterdag, 31 mei, Kornhorn

Het doel is de twee geselecteerde hokken te inventariseren: 212X578 ten noorden van Kornhorn en 215X578 bij Lucaswolde. Extra is gekozen hok 214X578 met een bos; van dit hok zijn slechts enkele waarnemingen bekend!

Verzamelen om 9.30 uur carpool afslag 32 (Marum) van de autoweg A7 (Groningen/Drachten)

Zaterdag, 30 augustus, Hoogkerk

Ten westen van en dichtbij Groningen bevinden zich drie geselecteerde hokken: 229X580 Hoogkerk (zuid), 231X579 de autoweg A7 loopt er dwars doorheen (ten noorden er van een nieuwbouwwijk en ten zuiden een volkstuincomplex met veel huisjes) en wat verder weg 229X586 waar het Van Starckenborghkanaal en het Reitdiep elkaar kruisen.

Verzamelen om 9.30 uur voor het Paviljoen in het Stadspark Groningen.

Excursies WFD - Floron District 5 (Drenthe)

17 mei	Holmers-Halkenbroek, Elp
14 juni	Fochterloërveen
12 juli	Oosterbos, Nieuw Dordrecht
6 september	Fochterloërveen

info: www.wfddrenthe.nl

Meerdaagse inventarisatiekampen FLORON

In het onlangs verschenen landelijke FLORON NIEUWS nr. 8 staat meer informatie (zie ook www.floron.nl):

6-13 juni	Brabant (hele week!)
4- 6 juli	St. Maartensvlotbrug
18-20 juli	Utrechtse Heuvelrug
12-14 sept.	Zeeuwse kust IV

SELECTIE km-hokken 2006-2010

FLORON heeft met ingang van 2006 voor 5 jaar bijna 100 km-hokken per district in Groningen geselecteerd. Wil je één of meer km-hokken inventariseren neem contact op met een van beide coördinatoren.

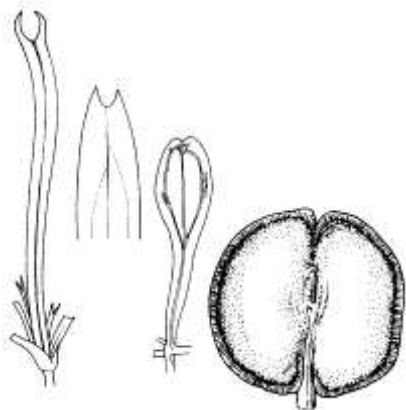
WORKSHOP:

Herkennen van Sterrenkrozen

Sterrenkrozen zijn geen gemakkelijke familie. De meeste floristen beginnen er daarom ook maar niet aan. En dat is jammer, want met een beetje oefenen zijn ze vaak wel op naam te brengen. De Werkgroep Florakartering Drenthe organiseert daarom samen met Floron de workshop 'Herkennen van Sterrenkrozen'. Je maakt zelfstandig aan de hand van vers en herbariummateriaal kennis met deze lastige familie en het determineren hiervan.

De workshop wordt gehouden op zaterdag 21 juni in het Veldstudiecentrum te Orvelte. Het begint om 10:00 uur en eindigt rond 15:00 uur. John Bruinsma, mede opsteller van de sleutel voor Sterrenkrozen in Heukels', is bereid gevonden om aan deze workshop mee te werken. Lijkt het je leuk om je te verdiepen in Sterrenkrozen geef je dan op vóór eind mei. Het maximale aantal deelnemers bedraagt 20. Deelname is gratis.

Nadere informatie en opgave bij Edwin Dijkhuis
e-mail edwin_anneke@orange.nl of 050 3600155

Haaksterrenkroos (*Callitriche brutia*) uit Heukels'

Naschrift

In Groningen (district 1 en 2) is vanaf 1970 Sterrenkroos (*Callitriche*) in 955 km-hokken aangestreept en

- 11X Haaksterrenkroos (*C. brutia*)
- 19X Stomphoekig- (*C. obtusangula*)
- 74X Gewoon - (*C. platycarpa*)
- 5X Gevleugeld - (*C. stagnalis*).

Deze resultaten spreken voor zich!

JAARVERSLAGEN 2007

District 1 (Groningen-Oost)

Aan het eind van het seizoen had ik ontvangen:

- 23 streeplijsten
- 13 detailformulieren
- 3 losse waarnemingenformulieren
- 1 meldingskaartje

Bij elkaar leverde dat ongeveer 4725 waarnemingen op; 17 van de 23 streeplijsten waren van selectiehokken, 3 van nieuwe hokken en 3 van hokken, die al eens gedaan waren. Het aantal

medewerkers liep iets terug. Er was weer veel hulp uit D2, zowel bij het individuele strepen als bij de excursies.

Er waren 2 excursies, met een goede opkomst: respectievelijk 11 en 8 deelnemers. Selectiehokken: we zijn net niet op schema, er hadden er 18 gedaan moeten worden en het waren er 17. Dat halen we, hoop ik, wel weer in. Het blijft jammer dat er nog ongeveer 300 hokken zijn waar niets of niet veel van bekend is.

Alle medewerkers worden van harte bedankt voor al het werk dat ze hebben gedaan, en ik hoop dat ik ook dit jaar weer op jullie medewerking kan rekenen.

Anneke Nieuwenhuijs

District 2 (Groningen-West)

Resultaat:

- 36 streeplijsten
- 33 detailformulieren (en Rode Lijst)
- 4 losse waarnemingsformulieren
- 22 meldingskaartjes

Het totaal van de waarnemingen van alle formulier en kaartjes is 6648, rekening houdend met eventuele mogelijke dubbeltelling van detailformulieren.

De plantenwerkgroep van de KNNV afdeling Groningen neemt hiervan een groot deel voor haar rekening (zie het jaarverslag in deze nieuwsbrief). Vier lijsten zijn verzorgd tijdens de Floron-inventarisatiedagen. Enkele floristen hebben losse waarnemingen gedaan (zie de Lijst van Personen).

Ter vergelijking de resultaten van voorgaande jaren zijn:

2000	9499 soorten
2001	7658
2002	9570
2003	9035
2004	10738
2005	3206
2006	5344

We kunnen concluderen, dat de opgaande lijn zich doorzet. Iedere waarnemer/streper wordt van harte bedankt voor haar/zijn bijdrage!

Willem Stouthamer

EXCURSIEVERSLAGEN 2007

District D1 (Groningen-Oost)

Zaterdag 9 juni

266X547 Ter Apelkanaal. Een zeer warme dag. Door dit hok lopen de N366, een oude tramdijk en het Ter Apelkanaal. Op de tramdijk stond veel Eenjarige hardbloem (*Seleranthus annuus*), en ook Klein tasjeskruid (*Teesdalia nudicualis*) en Zandblauwtje (*Jasione montana*). Langs het kanaal werden o.a. Koningsvaren, Struikheide, Hazenpootje en Steenanjer gevonden, de laatste soort waarschijnlijk ontsnapt uit een tuin. In totaal stonden er aan het eind van de excursie 211 soorten op de lijst. Een bezoek in augustus bracht het aan tal soorten op 257, waarvan Grote ratelaar (*Rhinanthus angustifolius*), Stijve ogentroost (*Euphrasia stricta*), Moeraswederik

(*Lysimachia thyrsoiflora*) en vooral **Zwaardrus** (*Juncus ensifolius*), alle vier langs de parallelweg van de N366, genoemd kunnen worden. Bijzonder was ook één plant van Dubbelkelk langs de oever van het kanaal.

Zwaardrus (*Juncus ensifolius*) uit: *Gorteria deel 8; 79*

268X545 Ter Apel. In dit hok liggen een sportpark, een woonwijk, bos, waaronder een stukje van het Meebos, en verder bouwland. Op de excursiedag werden er 179 soorten gestreept, waaronder 7 A-soorten. Vermeldenswaard waren Dalkruid (*Maianthemum bifolium*), Lelietje-van-dalen (*Convallaria majalis*), Adelaarsvaren (*Pteridium aquilinum*) en Bosbes (*Vaccinium myrtillus*) in het Meebos, en Trekrus (*Juncus squarrosus*) in het talud van een pas gegraven sloot. Twee nazomerbezoeken brachten het aantal soorten op 257, inclusief 16 A-soorten, o.a. Waterviolier (*Hottonia palustris*) en Heksenkruid (*Circaea lutetiana*). Op een parkeerplaats stond Plat beemdgras (*Poa compressa*), waar Willie een mooie foto van maakte, en op de berm van een sloot, langs een maisveld, stond Franse amarant (*Amaranthus hybridus bouchonii*), een nieuwe soort voor Groningen.

270X544 Ruiten-A kanaal. Dit hok bestaat voornamelijk uit bouwland en aangeplant bos. Er werden 9 A-soorten aangestreept en in totaal werden er op de excursiedag 198 soorten gevonden. De opvallendste soort was het Prachtklokje (*Campanula persicifolia*), in de berm van de weg langs het Ruiten-A kanaal. Dit moet haast wel een ontsnapping uit een tuin geweest zijn, maar er stonden geen huizen in de buurt. Ook het vermelden waard zijn Brede wespenorchis (*Epipactis helleborine helleborine*),

Kleine watereppe (*Berula erecta*), Klein tasjeskruid (*Teesdalia nudicaulis*) en Krabbenscheer (*Stratiotes aloides*). Een nazomerbezoek bracht het aantal soorten op 262 en leverde nog Naaldwaterbies (*Eleocharis acicularis*), Moeraswederik (*Lysimachia thyrsoiflora*) en Heggendoornzaad (*Torilis japonica*) op.

Na afloop dronken we koffie en limonade bij het Boshuis in Ter Apel.

Deelnemers:

Willie, Hennie Leijtens, Martin Busstra, Annie, Willem, Johanna, Klaas en Anneke.

Avondexcursie 20 juni Industrieterrein Rensel, Winschoten.

Dit was geen 'streep'-excursie, maar we wilden gewoon wat leuke soorten bekijken. Het industrieterrein Rensel dateert uit het begin van de vorige eeuw. We waren net op tijd, want de door de gemeente Winschoten geplande 'revitalisering' was al begonnen: de Parallelweg was al opgebroken, met als gevolg dat daar geen Noorse ganzerik (*Potentilla norvegica*) en Fraai duizendguldenkruid (*Centaurea pulchellum*) meer te vinden waren. Van de laatste soort vonden we op een andere plek nog wel een paar plantjes.

Maar op de rest van het terrein was nog genoeg te zien: Muursla (*Mycelis muralis*), Bleekgele droogbloem (*Gnaphalium luteo-album*), Bezem-kruiskruid (*Senecio inaequidens*), Zomerfijnstraal (Erigeron annuus), Kompassla (*Lactuca serriola*), Slangenkruid (*Echium vulgare*), Peen (*Daucus carota*), Veldkruidkers (*Lepidium campestre*), Steenkruidkers (*L. ruderales*), Kaal breukkruid (*Herniaria glabra*), Kleine leeuwenbek (*Chaenorhinum minus*).

Voor sommige soorten waren we te vroeg: Klein liefdegras (*Eragrostis minor*) en Kamferalant (*Dittrichia graveolens*) waren nog niet te zien.

- Klein liefdegras heb ik 2 maanden later wel teruggevonden; hoewel de Renselkade opgebroken was, groeide het op het zand dat onder de stenen had gezeten -.

Plat beemdgras (*Poa compressa*), foto Willie Riemsma

Er werden een paar nieuwe soorten gevonden (door Edwin): Plat beemdgras (*Poa compressa*), Moerasbeemdgras (*Poa palustris*) en een Rode lijstsoort: **Trosdravik** (*Bromus racemosus*).

Aan de Havenkade-west stond Hertshoornweegbree (*Plantago coronopus*), Straatliefdegras (*Eragrostis pilosa*), Kleine leeuwentand (*Leontodon saxatile*), Weidehavikskruid (*Hieracium caespitosum*), Groene naalbaar (*Setaria viridis*) en Witte els (*Alnus incana*).

Ondertussen is de revitalisering voortgeschreden, de hele Renselkade is geasfalteerd, de berm is met tuinaarde opgehoogd, dus ik vrees dat daar al of niet bodembedekkende struiken op geplant zullen worden. Ik ben benieuwd wat er misschien toch nog weer zal groeien.

Deelnemers: Edwin, Johanna, Klaas, Jaap, André, Willie, Willem, Jennie, Peter, Ton en Anneke.

Anneke Nieuwenhuijs

District D2 (Groningen-West)

Zaterdag 21 juli

Een voorjaarsronde in het km-hok 229X590 **Wetsingerzijl** werd op 30 april uitgevoerd. Tijdens de Floron-inventarisatie werden op de dijk van het Reitdiep Kamgras en Veldgerst aangestreept, alsmede voor de eerste keer in district 2 Knopkroos (*Lemna turionifera*) en Melige toorst (*Verbascum lychnitis*). In de nieuwe fraaie, stenige oevers van het Reitdiep groeit **Moerasmelkdistel** (*Sonchus palustris*); eerder al noordelijker aangetroffen, zodat deze soort zich uitbreidt.

Moerasmelkdistel (*Sonchus palustris*), bladen met spitse oren aan de voet. foto Hennie Leijters

De muren van het vervallen sluisje staan vol met Muurvaren. Er waren 146 soorten bekend, het totaal nu is 169.

In het km-hok 229X593 **Oldenzijl** ligt bij Winsum een nieuw deel van een kerkhof is op 22 april een voorjaarsronde gedaan en 30 april in het hele km-hok. Het gebied bestaat grotendeels uit weilanden met daarin een oude lus van het Reitdiep. In de sloten zijn de aandachtsoorten Zwanenbloem, Holpijp, Lidsteng en Kikkerbeet gevonden. In totaal zijn 160 soorten gestreept; 8 minder dan het vorige totaal.

Het km-hok 228X590 **Krassum** betreft een weidegebied en in het westen een klein stukje van het Aduarderdiep met daar langs een weg. Een voorjaarsronde werd gegaan op 5 mei. Totaal zijn er 169 soorten gestreept (bekend waren er 157).

In de sloten staan de aandachtsoorten Zwanenbloem, (Grote - en) Slanke waterweegbree, Holpijp, Moerasspirea en ook een dode Grote spinnende watertor (*Hydrophilus piceus*). In de berm van de weg langs het Aduarderdiep is ingezaaid met o.a. Margrietten. Bijzonder was de ervaring om op één dag in één km-hok eenmaal te worden weggestuurd, eenmaal de toegang te worden ontzegd en tenslotte was gelukkig een boer accoord, zodat we in ieder geval Hondspeterselie, welke op zijn erf groeide, aan de lijst konden toevoegen.

Deelnemers: Jennie, Anneke, Lubbert van Dijk, Edwin, Willie, Hennie Leijters, Bonny en Willem

Moerasmelkdistel (*Sonchus palustris*), zwarte klierharen. foto Hennie Leijters

Zaterdag 18 augustus

Een extra vroege voorjaarsronde in het km-hok 254X601 **Hoog Watum** werd gehouden op 8 maart vóór de beweiding van de zeedijk door schapen i.v.m. de mogelijke aanwezigheid van Knopig doornzaad. Ondanks ijverig zoeken is *Torilis nodosa* helaas niet gevonden. Wel hebben we Kamgras en Veldgerst aangetroffen op de dijk. De invloed van de zee vertaalt zich in de soorten Zeealsum, Zulte (geen stekelpuntje aan het bladeinde), Melkkruid, Sierlijke- en Donkere vetmuur. Het totaal is op 146 soorten gekomen (vorig totaal 126).

Deelnemers: Richard Dijkstra, Ferdi Uilhoorn, Annie, Jennie, Anneke, Willie, Hennie Leijtens en Willem

PLANTENWERKGROEPEN

KNNV-Veendam e.o.

Verslag inventarisaties 2007

*Johanna Berghuis & Klaas Steenbergen hebben km-hok 256X594 in de stad Delfzijl geïnventariseerd; ze hebben Doornappel, Watermuur en Strandmelde genoteerd. In Heiligerlee hebben ze km-hok 262X576 (Graaf Adolfbrug) genomen waarin 260 planten zijn genoteerd. Beekpunge en Zandhaver zijn daarbij opmerkelijke soorten. Heksenkruid in een naburig bosje.

*Jaap Tonkes heeft in km-hok 273X556 Zuidveldskampen de volgende planten gevonden: Doornappel, Gewone vogelmelk, Klein tasjeskruid, Kleine leeuwenklauw en Oot (wat je bijna nooit meer ziet en waar nog steeds een bestrijdingsplicht voor geldt). In km-hok 273X557 Wollinghuizen heeft hij **Slofhak** aangetroffen, een Rode-lijstsoort en de tweede vondst van deze plant in de provincie. Eertijds een geducht onkruid en begeleider van Winterrogge. Nu dus door het Ortolaanproject weer terug? Lijkt sprekend op Reukgras maar bloeit later en heeft een vertakte stengel.

Slofhak (*Anthoxanthum aristatum*)
uit: Rothmaler deel 3 Uitgeverij Spectrum 1995

Andere planten: Kleine leeuwenklauw, Doorgroeid- en Glanzend fonteinkruid. In een wegberm trof hij er Lange ereprijs aan die wellicht verwilderd is. In km-hok 274X552 Sellingersluis heeft hij 224 planten genoteerd waaronder de Rode-lijstsoort: Echte guldenroede. Brede wespenorchis, Borstelbies, Plat beemdgras en Schijnaardbei ook zijn genoteerd.

*Willie Riemsma heeft km-hok 254X567 in Wildervank geïnventariseerd. Dit is een zeer gevarieerd hok met veel verschillende biotopen, o.a. bebouwde kom, bedrijventerrein, water, akkers en park. Deze verscheidenheid leverde 397 soorten op. Een greep uit deze soorten: Beklierde nachtschade, Kleine leeuwenbek, Zeepkruid, Smal tandzaad en Watermuur.

*Anneke Nieuwenhuijs heeft in het Zuiderveen bij Winschoten 264X572 Watermuur gevonden. In Garelanden 267X572 vond ze Glanzend fonteinkruid en in Lauderzwarteveen 270X550 heeft ze Pilzegge en Koningsvaren genoteerd.

*Annie Vos heeft in Veendam haar eigen woonwijk geïnventariseerd: Sorghvliet km-hok 253X568. Ruim 300 planten zijn aangestreept waaronder 4 soorten Tandzaden: Knikkend-, Zwart-, Veerdelig- en Smal tandzaad. Opmerkelijk veel exemplaren Krabbescheer, soms slootbedekkend. Naast Stomp fonteinkruid heeft ze in de vijvers Waterdrieblad en Wateraardbei aangetroffen. Echte 'stadsflora' zoals het Kruipklokje, Muurleeuwenbek, Brede wespenorchis, Stijf IJzerhard en op een zandhoop op de nieuwe parkeerplaats van het winkelcentrum groeit Zegekruid.

*Voor Natuurmonumenten hebben we van maart tot augustus gezamenlijk het bos Lieftingsbroek 271X558 bij Weende geïnventariseerd. Op verzoek van NM hebben we van 37 plantensoorten 130 GPS-markeringpunten vastgelegd. Dit betreft planten van de Rode lijst-, de Aandachts- en de Natuurmonumenten soorten.

En verder.

*De Plantenwerkgroep heeft voor de KNNV een excursie naar Lathen op 3 juni verzorgd.

*Met Floron Groningen hebben we op 4 zaterdagen deelgenomen aan de Floronexcursies in Winschoten, Ter Apel, Garnwerd en Delfzijl.

*Met de landelijke Floronkampen hebben we meegedaan in Gasselte, in Buurse (Overijssel) en in Waterlandkerkje (Zeeuws Vlaanderen).

*Met de PlantenWerkGroep-Groningen zijn we in september naar de Millingerwaard geweest.

Annie Vos, coördinator plantenwerkgroep.

KNNV-Groningen

Jaarverslag 2007

Door de plantenwerkgroep zijn op vele achtereenvolgende dinsdagavonden april t/m augustus voor FLORON 10 kilometer-hokken geïnventariseerd en ook 5 voor de WFD (Werkgroep Florameetnet Drenthe); totaal aantal soorten resp. 2255 en 1075. Een prachtig resultaat!

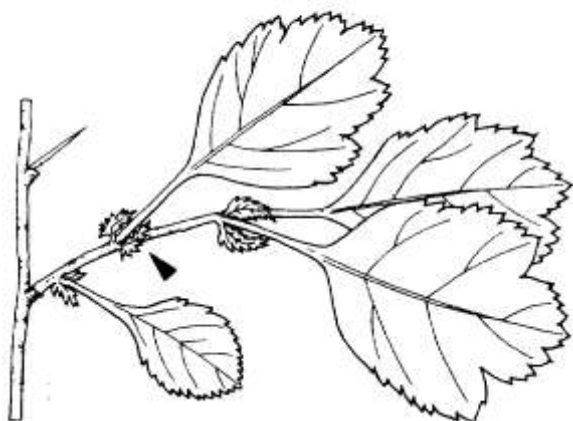
We hebben er een hoop plezier aan beleefd en veel bijgeleerd, vooral in het veld van de anderen en speciaal tijdens de afsluitende (koffie)sessies in de diverse café's.

Enkele bijzondere waarnemingen waren: Kievitsbloem (polder Oosterland), Trosdravik, Kamgras, Veldgerst, Koningsvaren, Klein glaskruid, Gulden boterbloem, Gevleugeld hertshooi, Noordse zegge, Krabbenscheer, Borstelbies, Muurvaren (graf Midwolde), Spits-, Plat-, en Stompfonteinkruid.

Eenstijlige meidoorn (*Crataegus monogyna*)
uit Rothmaler deel 3 Uitgeverij Spectrum 1995

In de oude houtsingels ten zuid-oosten van Leek, richting Roden, was het een feest de **Tweestijlige meidoorn** meerdere keren aan te treffen. Een extra verschil tussen de Eenstijlige – (*Crataegus monogyna*) en de Tweestijlige meidoorn (*C. laevigatum*) zijn de steunblaadjes van de bloeiende korte loten. Van de Eenstijlige zijn de steunblaadjes gaafrandig of met enkele grove 3-hoekige tanden en van de Tweestijlige zijn deze blaadjes dicht en scherp getand, de tanden (vrijwel) zonder klierpunten (zie Heukels').

Tweestijlige meidoorn (*Crataegus laevigatum*)
uit Rothmaler deel 3 Uitgeverij Spectrum 1995

Sommige soorten kunnen u als niet bijzonder voorkomen, echter dan zijn deze soorten wel nieuw voor het betreffende km-hok en/of vanwege de plaats opmerkelijk. Veel meer verwilderde tuinplanten mogen sinds de nieuwste Heukels' Flora 23^e editie genoteerd worden. Wij vonden Franjekelk (*Tellima grandiflora*) en Glanzige ooievaarsbek (*Geranium lucidum*). Ter afsluiting van het seizoen vond ons jaarlijkse uitstapje plaats samen met de afdeling Veendam: dit keer naar de Millingerwaard bij Nijmegen.

Programma 2008

Het komend seizoen 2008 is begonnen op 3 april (wat was het koud!).

Alle dinsdagavonden starten om 18.30 uur. Er zijn km-hokken in drie gebieden Groningen (stad), Roden (kop van Drenthe) en Garnwerd (Reitdiep) geselecteerd.

Willem Stouthamer (coördinator PWG)

BIJZONDERE WAARNEMINGEN 2007

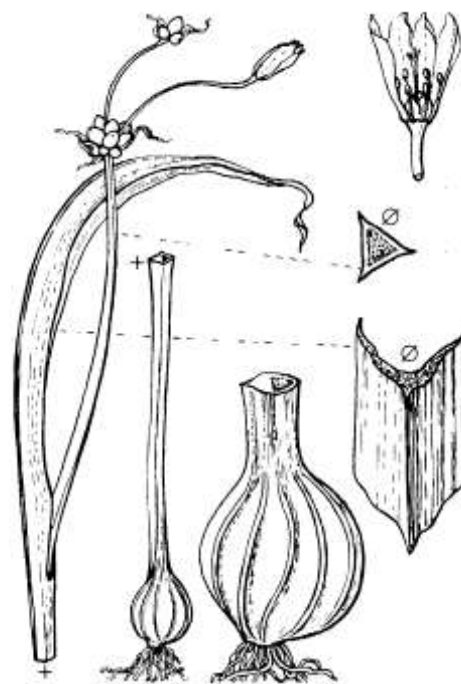
District D1 (Groningen-Oost)

Azijnboom (*Rhus typhina*)

253X568 Veendam, AV. Tuinstruik uit Noord-Amerika. Verwilderd en inburgerend.

Armbloemige look (*Allium paradoxum*)

253X568 in een parkje in Veendam, AV. Verwilderd.

Armbloemige look (*Allium paradoxum*)

uit Rothmaler deel 3 Uitgeverij Spektrum 1995

Beklierde nachtschade (*Solanum nigrum subsp. schultesii*)

254X567 Wildervank, WR, 3^e waarneming in D1.

Bosrank (*Clematis vitalba*)

256X594 Delfzijl. JB, KS. Verwilderd.

Carex X elytroides

267X572 langs het Lange- of Hekmansdiep, AN. Bastaard van Scherpe- en Zwarte zegge, van de oudersoorten te onderscheiden doordat er zowel aan de boven- als aan de onderzijde van het blad huidmondjes zitten. Was al eens gevonden bij Veele.

Dubbelkelk (*Picris echioides*)

266X547 Ter Apelkanaal, AN. Meestal staat deze soort in Luzernevelden en is dan met het zaad meegekomen. Deze plant stond in haar eentje aan de kant van het Ter Apelkanaal. 6^e waarneming Groningen.

Basterd amarant (*Amaranthus hybridus hybridus*)
uit Heukels' 23^e druk Uitgeverij Wolters-Noordhoff

Franse amarant (*Amaranthus hybridus bouchonii*)

268X545 Ter Apel AN, WR. Op een berm naast een maisveld, 30-40 exemplaren. Dit is bij Nijmegen een gewone plant, die we, toen we met de plantenwerkgroepen van Groningen en Veendam in de Millingerwaard waren, op veel plaatsen zagen staan, ook tussen de straatstenen bij Kekerdorp.

Te onderscheiden van de andere ondersoort, de Basterdamarant (*A. hybridus hybridus*), doordat bij die ondersoort de vruchten langs een dwarse naad openspringen en bij de Franse amarant niet. Als je de vruchten van de Basterdamarant fijnwrijft op je handpalm vind je de topjes van de vruchten als minuscule 'mutsjes' en bij de Franse amarant dus niet. Eerste vondst in Groningen.

Franse amarant (*Amaranthus hybridus bouchonii*)
uit Heukels' 23^e druk Uitgeverij Wolters-Noordhoff

Geel vogelpootje (*Ornithopus compressus*)

252X578 bij Noordbroek, MK. 9^e vondst in Groningen.

Gele maskerbloem (*Mimulus guttatus*)

254X567 Wildervank, WR. Oorspronkelijk uit W.-N.-Amerika. Verwilderd.

Gestreepte leeuwenbek (*Linaria repens*)

253X568 Veendam, AV. Een plant van schrale bermen, vooral op spoorwegemplacements, in Veendam in een plantsoen.

Goudzuring (*Rumex maritimus*)

241X576 Westerbroekstermadepolder, langs spoor, MK. In de provincie Groningen staat deze plant hoofdzakelijk in de Lauwersmeer en bij de stad Groningen. 6^e waarneming in D1.

IJzerhard (*Verbena officinalis*)

256X594 Delfzijl JB, KS. 5^e vondst in D1.

Italiaanse aronskelk (*Arum italicum*)

256X594 Delfzijl JB, KS.

Knopkroos (*Lemna turionifera*)

254X567 Wildervank, WR. Een nieuw kroos, nog maar enkele malen waargenomen in Groningen.

Kruipklokje (*Campanula poscharskyana*)

253X568 Veendam, AV.

Lange ereprijs (*Veronica longifolia*)

273X557 Wollinghuizen JT. In de berm van een landweg waar geen huizen staan. Deze plant kennen we van excursies naar de Eems in Duitsland. Volgens Heukels' buiten het Fluviaal district 'wel oorspronkelijk verwilderd' en hier waarschijnlijk ook.

Mansbloed (*Hypericum androsaemum*)

253X568 Veendam AV. Struikje, oorspronkelijk uit W- en Z-Europa en ZW-Azië.

Moerashyacint (*Pontederia cordata*)

254X567 Wildervank WR, 253X568 Veendam AV. Uit Amerika, hier inburgerend.

Plat beemdgras (*Poa compressa*)

253X568 Veendam AV, 266X574 Winschoten ED, 268X545 Ter Apel WR, 274X552 Sellingersluis JT. Volgens 'Stadsplanten' laat Plat beemdgras het in Noord-Nederland grotendeels afweten, dit zijn in ieder geval de 11^e t/m 14^e waarneming in D1.

Pluimgierts (*Panicum miliaceum*)

254X567 Wildervank, WR. 5^e waarneming in D1.

Reuzenzwenkgras (*Festuca gigantea*)

249X582 aan bosrand, Overbos, Slochteren, WS. 9^e vondst in D1.

Slofhak (*Anthoxanthum aristatum*)

273X557 Wollinghuizen JT. Rode lijst. In berm langs een fietspad. Een onkruid van graanakkers, dat vooral tussen winterrogge groeit. Het ziet eruit als Reukgras met sterk vertakte stengels. In Nederland wordt het voornamelijk in Gelderland, Overijssel en Zuid-Drenthe gevonden. Volgens de Atlas van de Nederlandse Flora

kwam de soort na 1950 niet meer in Oost-Groningen voor en voor 1950 alleen bij Ter Apel. Deze waarneming is volgens Florbase de 4^e voor D1.

Stijf ijzerhard (*Verbena bonariensis*)
254X567 Wildervank WR, 253X568 Veendam AV.
Tuinplant uit Zuid-Amerika, ingeburgerd.

Trosdravik uit: Grasses C.E.Hubbard

Trosdravik (*Bromus racemosus commutatus*)
in OF als Grote trosdravik onderscheiden, 266X573 Winschoten, industrieterrein Rensel, op ruig stukje gras. ED. Rode lijst. Ziet er uit als een zeer groot uitgevallen Zachte dravik, maar onderscheidt zich hiervan door de verspreide dikke stijve haren op de bladscheden, terwijl de Zachte dravik dunne zachte haren heeft die dicht bij elkaar staan. Volgens de OF staat zij in vochtige bloemrijke hooilanden en hooiweiden op rivierklei en verder soms op stootaluds, bermen op klei en in afgravingen langs de rivieren.

Valse wingerd (*Parthenocissus inserta*)
253X568 Veendam, AV. Oorspronkelijk uit Noord-Amerika.

Vergeten wikke (*Vicia sativa segetalis*)
252X578 bij Noordbroek MK. Deze ondersoort staat nog maar pas in de Flora van Heukels en wordt door bijna niemand aangestreept. De waarnemer stuurde een foto mee waarop het verschil in kleur tussen vlag en zwaarden duidelijk te zien is.

Zandhaver (*Leymus arenarius*)
262X576 Graaf Adolffbrug, Heiligerlee JB, KS. Een groot, grijsblauw gras dat in de duinstreek algemeen is en in Groningen alleen bekend is van de kust bij de Eemshaven, Oterdum en Termunterzijl. Wat doet die plant bij Heiligerlee? Ze stond op het kruispunt van de

weg langs het Winschoterdiep en de N964. Volgens de OF groeit Zandhaver 'op doorlatend, gewoonlijk min of meer kalkhoudend zand op plaatsen waar een gesloten begroeiing (.....) geen kans krijgt en waar een regelmatige aanvoer van voedingsstoffen plaats vindt'. Ook op aangevoerd zand langs spoorwegen. Misschien hier ook met aangevoerd zand gekomen?

Zilverschildzaad (*Lobularia maritima*)
254X567 Wildervank, WR. Tweede waarneming in D1.

Zwaardrus (*Juncus ensifolius*)
266X547 Ter Apelkanaal, AN. Een paar planten in de greppel aan de westkant van de N366, en een hele strook van wel 30 m. lang in de droge greppel langs een dwarsweggetje. Onmiskenbaar door de platte stengel en de bolvormige bloeiwijzen die 2 aan 2 bij elkaar staan. Oorspronkelijk uit Amerika en Japan. Dichtstbijzijnde vindplaats bij Sleen. Eerste vondst in Groningen.

Zweedse lijsterbes (*Sorbus intermedia*)
260X555 Stadskanaal, ML. 6^e waarneming in D1.

District D2 (Groningen-West)

Addertong (*Ophioglossum vulgatum*)
210X600/601/602 Lauwersmeer, WS. 8ste en 9de km-hok in district 2; de soort heeft zich explosief over het gebied uitgebreid.

Armbloemige waterbies (*Eleocharis quinqueflora*) RL
210X602, 211X599 Lauwersmeer, WS. 9^e km-hok.
In district 2 wordt de soort uitsluitend aangetroffen in het Lauwersmeergebied.

Bitterling (*Blackstonia perfoliata s.l.*)
210X599/601/602 Lauwersmeer, WS. Het eerste km-hok betreft een uitbreiding van het areaal; moeilijk is de ondersoort vast te stellen.

Brede wespenorchis (*Epipactus helleborine*)
229X593 Oldenzijl, PWG Gron. 12^e waarneming D2.

Dwergviltkruid (*Filago minima*) RL
230X580 Hoogkerk, schrale oever zwemplas Ruskenveen, ED

Eenarig wollegras (*Eriophorum vaginatum*) RL
216X572 Coendersbosch, WS. Onbegrijpelijk dat deze soort op het hei-tje in het bos niet bekend was bij Floron. Een ander vindplaats in district 2 is 210X574 Jilt Dijkshede een klein restant hoogveen; de soort is daar in 2000 genoteerd door J. Huizinga, maar bij de inventarisatie in 2006 door WS niet aangetroffen.

Goudhaver (*Trisetum flavescens*) RL
236X578 Haren berm Kerklaan, R. Dijkstra. Hoewel Goudhaver reeds van meerdere km-hokken bekend, is dit toch een soort, welke alleen goed is waar te nemen als deze bloeit.

Kanariezaad (*Phalaris canariensis*)
238X596 Middelstum (opslag naast vuinivast), WS. 8ste waarneming D2

Klein liefdegras (*Eragrostis minor*)
233X581 Groningen rangeerterrein NS emplacement
tussen de bestrating langs het spoor, ED. 2^e vondst D2
- 1^e waarneming in 2004 219X576 Tolbert door Bonny
van der Werf -

Knopkroos (*Lemna turionifera*)
229X590 Wetsingerzijl, ED. Nieuw voor D2

Melige toorts (*Verbascum lychnitis*)
229X590 Wetsingerzijl Reitdiep, ED. 1^e waarneming D2

Moeraskartelblad (*Pedicularis palustris*) RL
210X601/602 Lauwersmeer, WS. - 1^e waarneming was
in het naast liggende km-hok -

Moeseik (*Quercus cerris*)

Uit: Loofbomen in en buiten het bos, D.E. Boeijink 1992

Moeseik (*Quercus cerris*)
210X602 Lauwersmeer, 235X579 Groningen
Coendersborg., WS.

- De eikel is 2-jarig, vrijwel zittend, lang ei-vormig $\square/3$
tot $\frac{1}{2}$ deel in het napje dat bezet is met lange
priemvormige teruggebogen, grijs behaarde schubben.
Het is een winterharde snel groeiende soort, die ook op
zandgronden mits niet te arm, goed groeit. -

Wintereik (*Quercus petraea*) 210X602 Lauwersmeer en
Meelbes (*Sorbus aria*) 210X599 Lauwersmeer, WS.

Alle deze boomsoorten zijn aangeplant.

Muurzeepkruid (*Saponaria ocymoides*)
234X582 Groningen, Turfsingel in bakstenen
kademuur, Ton van Laar. 1^e vondst D2

Rond wintergroen (*Pyrola rotundifolia*) RL
210X599/600/601/602, 211X599/601 Lauwersmeer,
WS. In 4 km-hokken reeds genoteerd, daar komen nu
nog 4 km-hokken bij. Een verheugende ontwikkeling.

Schede geelster (*Gagea spathacea*)
216X573 Nuis Coendersbosch, KR.

In 'De stinze flora van Nederland, het N.O. in het
bijzonder' door H.P.M. Hillegers (1969) staat over de
Coendersborg: 'verder in de bosjes, rechts achter de
borg *Gagea spathacea*'. De groeiplek is recent weer

bezoekt en het betreft minstens 50 m² met
verscheidene bloeiend exemplaren. Ook in de (voor)tuin
van de borg staat de Schede geelster. Volgens de heer
Hillegers komt de soort ook voor op het landgoed
Nienoord, Leek!!

Schijnpapaver (*Meconopsis cambrica* Vig.)
235X579 Groningen Coendersborg, WS. De soort is pas
in de laatste Heukels' opgenomen; een echte
(binnen)stadsplant.

Slangenlook (*Allium scorodoprasum*)
210X601 Lauwersmeer, WS. Een tiental opvallend hoge
exemplaren in een oeverzone langs een pad;
waarschijnlijk uitgezaaid (herbariumexemplaar). Nieuw
voor D2

Smalle olijfwilg (*Elaeagnus angustifolia*)
210X601 Lauwersmeer (op de camping, aangeplant),
WS. 2^e waarneming D2 - 1^e vondst in 2005 door PWG
Gron. 253X607 Eemshaven (oost) -

Tongvaren (*Asplenium scolopendrium*) RL
234.2X581.9 Groningen in bakstenen kademuur
N.O.zijde v.d. brugbasis Poelebrug en 234.0X581.9
Groningen zijsteeg Poelestraat (t.o. fotozaak Sipkes) in
bakstenen muur van (zeer) oud huis onder de dakgoot,
Ton van Laar. In district 2 zijn uitsluitend in de stad
Groningen in 5 km-hokken Tongvarens aangetroffen;
echter vanwege het voorkomen op de Rode lijst, wordt
de precieze plek genoemd.

Trosdravik (*Bromus racemosus* subsp. *commutatus*) RL
235X575 Haren, Schipsloot onderaan talud, WS.
Determinatie ondersoort René van Moorsel en Aart
Swolfs. 2e waarneming D2 - 1e vondst (*Bromus
racemosus*) was in 2002 door P.A. Slim 211X600 De
Rug, Lauwersmeer -

Waterpunge (*Samolus valerandi*)
210X601/602 Lauwersmeer, WS. 5e waarneming D2

Ziltorkruid (*Oenanthe lachenalii*) RL
210X600 Lauwersmeer oeverzone, WS. 1e waarn. D2
- zie ook het artikel 'Groningen aan zee' van F. Vrede,
Floron Nieuwsbrief Groningen nr. 13 -

Lijst van PERSONEN 2007

(die waarnemingen hebben verricht)

Voor de naam staat het Floron-waarnemingsnummer (indien bekend bij de redactie) en achter de naam staat een afkorting zoals deze wordt gebruikt in de Nieuwsbrief.

District 1

- 1251 Anneke Nieuwenhuijs, (AN)
- 3483 Mark Leeuwerke (ML)
- 2038 Leon Lijten (LL)
Michiel van Kerkvoorde, Froombosch (MK)
Hennie Leijters

Plantenwerkgroep KNNV Veendam

- 2613 Johanna Berghuis, 't Waar (JB)
- 2981 Willie Riemsma (WR)
- 2961 Klaas Steenberg (KS)
- 2897 Jaap Tonkes, Meeden (JT)
- 2612 Annie Vos, Veendam (AV)

District 2

- Lubbert van Dijk
Ferdinand Uilhoorn, Loire 6, 9406 VA Assen
- 2938 Aaldrik Pot
- 1690 Jennie Hendriks (JH)

Plantenwerkgroep KNNV Groningen

- 1639 Kees Boele, Haren (KB)
- 2617 Stella Boele-Bos, Haren
- 2049 Bonny van der Werf (BW)
- 3137 Peter Bulk (PB)
Jozanneke Bijkerk, Assen
Pia Duisterwinkel
Jannie Smit
Inge Somhorst (IS)
- 2791 Edwin Dijkhuis, Zuidlaren (ED)
- 1619 Roel Douwes (RD)
- 2044 Henk Koopman, Haren (HK)
- 1352 Willem Stouthamer (WS)
- 3446 Marjan van Oosten (MvO)
- 1630 Siny Becker (SB)
- 3601 Ton van Laar (TL)
- 2041 André Hospers (AH)
Jan Gerard (JG)
Kor Raangs (KR)
Michiel van Kerkvoorde, Froombosch (MK)
- 6261 Jan Erik Plantinga
Richard Dijkstra (RDij)
- 3855 Martin Busstra
Collette Coumans (CC)
Ineke Boland
Geertje Mulder
Els Heijmans
Ali Klinkhamer

Natuurontwikkeling Midden Groningen Klein vlooienkruid en Goudknopje

Het karteren van vegetatie is een cursusonderdeel van de opleiding Biologie aan de RUG. Sedert enkele jaren voeren studenten in Midden Groningen karteringen uit in proefvlakken onder aanvoering van Rudy van Diggelen. Dit jaar werd voor het eerst Klein vlooienkruid (*Pilularia vulgaris*) gevonden in de raaien. Een bijzondere soort en voldoende reden om Eddy Weeda hierover in kennis te stellen. Tijdens een bezoekje van Weeda aan het gebied vond hij naast Klein vlooienkruid, nog een geheel nieuwe soort voor het gebied: Goudknopje (*Cotula coronopifolia*). In 2005 werd door een vrijwilliger al Vlottende bies (*Eleogiton fluitans*) op circa 100 meter afstand van deze locatie gevonden. De plantensoorten staan op een locatie die elke winter onder water of minimaal plas-dras staat. In de loop van de zomer, wanneer de locatie droogvalt ontstaat steeds opnieuw een pionierssituatie. En dat is wat deze zeldzame soorten nu net nodig hebben.

Klein vlooienkruid (*Pilularia vulgaris*)

Klein vlooienkruid komt in Nederland zeer zelden voor en is in de verspreiding vrijwel beperkt tot het rivierengebied (Rijn, Waal, Merwede en Gelderse IJssel). Op enkele plaatsen op pleistocene gronden komt het ook voor, deze locaties zijn op één hand te tellen. In Nederland bereikt de soort haar noordgrens. Vermoedelijk is de Westerpolder bij Kolham dus de meest noordelijke groeiplaats van de soort in Nederland. Vlooienkruid heeft een insectenwerende werking (meer info: Nederlandse Oecologische Flora deel 4; 55-56).

Goudknopje is een neofyt uit Zuid-Afrika. Deze soort werd in de 18^e eeuw voor het eerst aangetroffen bij Emden, aan de andere kant van de Dollard. Niet eens zo ver hiervandaan. Goudknopje doet zich in Nederland voor als een echte kustplant. De zaden worden vermoedelijk door watervogels verspreid, en dan kunnen ze dus ook ineens in Midden Groningen opduiken (meer info: Nederlandse Oecologische Flora deel 4; 79-80).

In de winter van 2002 werd voorlopig de laatste hand gelegd aan de Westerpolder, het zuidelijkste deel van Midden Groningen. Door het dempen van sloten, graven van plassen en plaggen van voormalige landbouwgrond wordt de uitgangssituatie voor natuur verbeterd. Door het afdammen en dempen van sloten kan water niet meer weg en stagneert het water. Hierdoor ontstaat 's winters een grote ondiepe plas op deels afgeplagde grond (zand). Een eldorado voor doortrekkende steltlopers en eenden die er bij 100-den zaten. Dat door wegzijging maar vooral door verdamping de plas van de zomer droogvalt is een natuurlijk proces. Sommige vogelaars zien de plasdrassituatie graag nog doorgaan tot in augustus.

Leon Luijten

Naschrift:

In een nieuw deel van het natuurontwikkelingsgebied Tetjehorn ten noorden van het Schildmeer komt in plas/dras delen recent ook Goudknopje voor. Bloeiend in enkele vierkante meters biedt dit een prachtige aanblik. In tegenstelling tot de eerder genoemde Westerpolder bestaat de bodem uit klei. 's Winters grazen hier ganzen.

FORMULIEREN

Welke lijsten en formulieren kennen we ook alweer bij Floron?

Streeplijst met wetenschappelijke namen

voor iedereen die vertrouwd is - of wil worden - met wetenschappelijke namen de meest praktische lijst: alle soorten van een geslacht staan bij elkaar. De belangrijkste naamwijzigingen t.o.v. de vorige lijst staan aan de binnenkant van het formulier.

Streeplijst met Nederlandse namen

voor iedereen die wetenschappelijke namen te moeilijk vindt. De meest voorkomende soorten staan aan de buitenkant, voor zeldzame soorten kun je het formulier openvouwen

BSP-formulier

een formulier voor het doorgeven van populaties van soorten, die voor het Bedreigde Soorten Project geselecteerd zijn. Er is veel ruimte voor het geven van standplaats gegevens. Ook het ontbreken van een populatie op een plek waar deze eerder wel gezien is kan genoteerd worden.

Detailformulier

voor het doorgeven van populaties Rode lijstsoorten en andere bijzondere soorten (niet-BSP!). De belangrijkste extra gegevens - naast de streeplijst - zijn een nauwkeurige plaatsbepaling en aantal schatting. Een GPS is een handig hulpmiddel.

Losse waarnemingenformulier

voor maximaal 32 soorten in een km-hok of maximaal 16 km-hokken met 1 dezelfde soort. Bijvoorbeeld handig als je in het voorjaar tijdens een fietstocht op opvallende voorjaarssoort wilt inventariseren.

Meldingskaartje

voor losse waarnemingen van 'nieuwe soorten' (exoten, adventieven, soorten zonder soortnummer) of van soorten buiten hun bekende verspreidingsgebied, voor zover geen Rode Lijst-soorten.

Handleiding

Deze handleiding is te downloaden, zie www.floron.nl

Over genomen uit Floronia 2006-2 met dank aan Niels Jeurink

AAN TE VRAGEN bij de coördinatoren:

- Streeplijsten (Wetenschappelijk of Nederlands)
- BSP formulier
- Detail formulieren
- Losse waarnemingsformulieren
- Waarnemingskaartjes (zie www.floron.nl)
- geselecteerd(e) km-hok(ken)

AANKONDIGING

PLANTENCURSUS VOOR HET NOORDEN

De Fryske Feriening foar Fjildbiology [FFF] biedt al sinds het begin van de 80'er jaren de tweejarige 'PLANTENCURSUS FRYSLÂN' aan. Vanaf september 2008 gaat de zevende editie van start, in samenwerking met FLORON. Deze keer is het de bedoeling dat ook geïnteresseerden uit Groningen en Drenthe gevraagd wordt deel te nemen. Met een knipoog is de cursus daarom deze keer voorlopig 'PLANTENCURSUS FRYSLÂN EN OMKRITEN' genoemd.

De precieze organisatie is nog niet helemaal duidelijk, maar de cursus wordt zoals het er nu uitziet gegeven van september 2008 tot in de zomer van 2009, met een frequentie van één cursusmoment per ongeveer drie weken. Zo'n cursusmoment kan een doordeweekse avond zijn of een zaterdagmorgen en/of -middag. De cursusplaats kan variëren per keer, en zal in het bloeiseizoen vaak in of in de buurt van een natuurterrein zijn. De cursusleiders zijn Willem Stouthamer (FLORON - dc 2), Harry Waltje (FLORON - dc 3) en Gertie Papenburg (FLORON - dc 4). Er zullen mogelijk ook cursus-momenten gegeven worden door speciaal aangetrokken specialisten.

De cursus heeft als uitdrukkelijk doel de cursisten op te leiden tot *all-round* FLORON-inventarisators. We bedoelen dan de vaardigheid ertoe. Deelname verplicht uiteraard niet actieve inventarisator te worden. Het leren kennen van een groot aantal soorten en het leren determineren zijn de hoofdoelen. Er wordt ook aandacht besteed aan taxonomie (plantenfamilies, naamgeving, e.d.), vegetatiekunde, de verspreiding van planten, aan informatiebronnen, en uiteraard aan het systematisch inventariseren.

Van de deelnemers wordt verwacht, dat ze

1. beschikken over *R. van der Meijden*: **HEUKELS' FLORA VAN NEDERLAND, 23^e druk**, Groningen, 2005. (€ 49,95.) [*prijs per feb. 2008*]
2. beschikken over een **plantenloop** x20. Een heel goede koop kan via internet gedaan worden: www.vermandel.com. Zoek naar 'biologenloop, vergroting 20x'. (merk TRIPLET; art.nr. 15.896; € 21,95) [*gegevens per feb. 2008*]
3. (thuis) **toegang** hebben **tot internet**: bij veel thuisopdrachten zal verwezen worden naar informatie op internet.
4. tenminste **80%** van de bijeenkomsten **aanwezig** zijn.
5. een **bijdrage in de kosten** betalen; hoe groot het bedrag precies is, weten we nog niet maar het zal in de orde van € 100 liggen.
[*Als er belangstellenden zijn voor wie het totale kostenplaatje een struikelblok is, dan kan in overleg een regeling getroffen worden, dan wel een bijdrage geregeld worden.*]

Mocht je belangstelling hebben, geef je naam en adres (inclusief telefoonnummer en e-mailadres) dan door aan Gertie Papenburg. Je kunt hem ook vragen stellen, hoewel veel zaken dus nog niet helemaal duidelijk zijn

Gertie Papenburg
Pijlkruid 13
9285 LL Buitenpost

gmgjtp@xs4all.nl

0511 541376